

Н. М. Дяченко

(Житомирський державний
університет імені Івана Франка)

МОВОСВІТ СУЧАСНОГО «ЖІНОЧОГО РОМАНУ»

КРИЗЬ ПРИЗМУ ІДІОСТИЛІЮ ІРЕН РОЗДОБУДЬКО

(НА МАТЕРІАЛІ ТВОРУ «ЗІВ'ЯЛІ КВІТИ ВИКИДАЮТЬ»)

Ірен (справжнє ім'я мисткині – Ірина) Роздобудько, журналістка за фахом, письменниця, журналістка, сценаристка, ілюстраторка. Пані Ірена досить успішно заявила про себе на літературній ниві: вона має вже понад двадцять книг (досить різнопланових за характером, з-поміж них найбільш відомі – психологічна драма «Гудзик», трилери «Мерці», «Ескорт у вічність», романи «Він: Ранковий прибиральник. Вона: Шості

двері»), п'ять екранізованих сценаріїв (три з них за мотивами власних творів), є переможцем літературного конкурсу «Коронація слова» та володаркою багатьох інших престижних премій і нагород, головною з-поміж яких, як нам видається, є читацьке визнання.

Мета нашої розвідки – з'ясувати особливості мовосвіту сучасного «жіночого роману» крізь призму ідіостилю української письменниці Ірен Роздобудько (на матеріалі її твору «Зів'ялі квіти викидають»).

Насамперед зауважимо, що терміносполуку «жіночий роман» розглядаємо не тільки й не стільки як «легке читиво» або твір, написаний жінкою, а насамперед як твір, у центрі якого сильна жіноча особистість з непересічною чи непростою долею.

Наукова література, присвячена розробці загальних і окремих теоретичних аспектів вивчення ідіостилю письменника, нараховує досить велику кількість монографій, розвідок, статей. Сьогодні цією проблемою активно займаються Н. Болотнова, О. Линтвар, І. Сидоренко та інші дослідники. Фразеологічні одиниці як особливість авторського стилю розглянули Л. Авксентьев, І. Коробкіна, Н. Бабиц, О. Ільченко та багато інших науковців. Власні назви в канві літературних творів досліджували Л. Шулінова, О. Суперанська, Ю. Карпенко, О. Бока та ін. З-поміж праць, присвячених семантичним, стилістичним та функціональним особливостям неологізмів, відзначимо студії Г. Вокальчук, В. Герман, Н. Ходаковської та ін.

Мовні особливості творів письменниці були об'єктом зацікавлення багатьох лінгвістів (О. Архіпова, Г. Гайдученко, Т. Євтушина, О. Дуденко та О. Молодичук, Є. Моштаг, О. Садовнікова та ін.). І не дивно, адже «творчість Ірен Роздобудько наскрізь пройнята жагою новизни, постійним пошуком словесної палітри, яка б найяскравіше передала красу створених нею образів» [1, с. 119].

Твори конкретного автора є результатом вербальної діяльності індивідуальної мовної особистості. І тут на перший план виходить поняття «індивідуальний авторський стиль».

Будь-який майстер слова репрезентує певний національний соціум, адже послуговується якоюсь мовою, що віддзеркалює світобачення народу та його національну мовну картину світу. З цієї мови він конструює свій неповторний мовний світ, що є відображенням його власного світосприймання, власної мовотворчості.

Текст – це особлива знакова система. Особистість автора виявляється в художньому тексті багатопланово і на різних рівнях – і в мові, і в сюжеті, і в характерах, і в темах, і в ідеях. Для художнього стилю притаманний ретельний відбір мовних засобів з метою створення літературних художніх текстів. До процесу такого відбору залучаються всі мовні засоби, увесь лексико-стилістичний потенціал мови.

«Зів'ялі квіти викидають», як слушно зауважено на обкладинці, – це «сентиментальна історія з глибоким підтекстом, притаманним творчості Ірен Роздобудько». За формою це – постмодерний роман, адже за обсягом не вкладається в рамки традиційних уявлень про жанр роману. Твір складається з двох частин, кожна з яких має розділи з конкретними назвами. Перша частина налічує двадцять шість розділів, у яких авторка розповідає історію двох актрис – Едіт Береш та Леди Ніжиної, колишніх зірок кіно, і Стефки – молодої жінки, яка доглядає за ними в притулку для самотніх акторів. Майже все своє життя ці актриси були суперницями – і в коханні до чоловіка, і на сцені. Молода героїня, переживаючи власну драму, намагається допомогти цим жінкам подолати бар'єр непорозуміння.

Друга частина складається з одного останнього розділу «Сила трьох ножів». Основне смислове навантаження в ньому мають слова Едіт Береш до Стефи: *«Нехай у тобі завжди буде сила трьох ножів! Перший – щоб відтинати минуле, хоч би яким воно було, і йти вперед, другий – нехай буде зовсім маленький, як срібна голка, котра має стирчати в серці, щоб ти завжди могла відчувати біль і співчуття, а третій (тут вона всміхнулася своєю іронічною посмішкою) – щоб боронитися від ворогів!..»*.

І. Роздобудько традиційно для масової літератури дарує читачеві «хепі енд» історії: в останньому розділі дізнаємося, що жінки дійшли згоди, а Стефка перемогла на престижному європейському кінофестивалі.

Роман І. Роздобудько постмодерний лише за формою та не за змістом. У ньому відсутня постмодерне збайдужіння, егоїзм, який стоїть над усім. Перед нами оповідь, повна ліричності й душевності, а ще співчуття. Проникливими є історії про свіже яйце для Альфреда Вікторовича, пізніше кохання Серафими Миколаївни та Павла Петровича.

Назва роману кодує основну проблему, тому, певно, вона й дублюється в назві другої частини. Письменниця послідовно доводить, що зів'ялі квіти, які зберігаються в душі людини у вигляді суму за нездійсненими мріями, треба викидати.

Загалом твір написаний гарною, подекуди навіть вишуканою, українською літературною мовою. Однак, щоб відтворити правдивий колорит ситуації чи створити точний психологічний портрет персонажів, авторка досить часто вплітає в його канву обценну лексику, наприклад жаргонізми (*стара пердуха, перчена коза, стерво*), вульгарізми (*гівно собаче, дурнуваті ролики, дебільні обличчя*).

Оскільки значну частину роману становить опис життя бгеми, у романі є досить багато запозичень і на рівні апелювальної (*фотель, тріумф, колізія, трагедія, джерсі* та інші), і на рівні онімної лексики (*Марлен Дітріх, Жанна Ебютерн, Офелія, Дездемона, Коко Шанель, Артур Міллер*). Так само з огляду на специфіку твору в тексті досить багато професіоналізмів (*режисер, оператор, репортери, актор, екран, кадр*). З-поміж інших лексичних особливостей відзначимо наявність поодиноких слів з дитячого мовлення (*бабай*), неологізмів (*ситком, мобільний телефон, памперс*), які нині вже стали загальноповживаними, історизмів (*«чорний ворон», маскульт, наркомпрос*), архаїзмів (*вуста*). Особливий колорит створює оказіональне вживання епітетів (*«голуб'яче» джерсі, «голуб'яча» посмішка, вугільно-вогняний погляд*).

Для увиразнення мовлення, найбільш точної передачі думки, надання висловлюванню емоційності та образності

використано широкий спектр засобів, зокрема: епітети (*несамовитий, магічний, пекельний, мереживний, сороміцький*), контекстуальні антоніми (*найяскравіший – найпекельніший, тріумфи – трагедії, діаманти – бруд*), синоніми (*безодня, прірва, пристрасть*), метафори (*однокамерники «колеги по будинку актора», келії «кімнати», сади цвіли снігом*), метонімію (*кілька банок, передмістя дрімало*), персоніфікація (*фотель кусається, ліс оживає*), порівняння (*яйце – всесвіт; газик, як жук-гноювик*), евфемізми (*«повна готовність» – ерекція*), гіпербола (*«молодята» (ім майже по 80), варваризми («бон жур», ab ovo! «від початку – тобто від яйця!»)*), фразеологізми (*театр абсурду, маємо те, що маємо...*) тощо.

Варто зауважити, що твір читається легко й невимушено, попри те, що майже наскрізно просякнутий глибоким підтекстом. Сентиментальність у ньому поєднується з вірою в справжні людські цінності, спрямованістю на досягнення гармонії в пошуках власного Я. У уста своїх героїв авторка вкладає власну (ще довоєнну – Н. Д.) відповідь на питання, як поводитися в часи зневіри: *«...бути собою...не множити ланцюг болю, не мститися...із часом...ти просто констатуєш, що – вижила, вистояла, не зламалася, не стала потворою з розмазаною помадою й гучним грубим голосом. А потім, через певний проміжок часу, ти дякуєш Богові, що наділив тебе цим Великим Болем і Великим Почуттям»*. У цьому тексті й наведеному вище можемо простежити й деякі синтаксичні особливості ідіостилю письменниці, зокрема наявність ускладнених речень, використання різних типів складних синтаксичних конструкцій, подекуди й авторській пунктуації, яка дозволяє підкреслити головне (тире після *що* в поданому прикладі).

Отже, ідіостиль, мова письменника є тією важливою ознакою, що відрізняє одного автора від іншого й дозволяє кожному віднайти саме свого вдячного читача. У справжнього майстра слова завжди виразний стиль, неповторна манера письма, за якими ми безпомилково впізнаємо його з перших рядків тексту. Як бачимо з проаналізованого твору, сучасний «жіночий роман» пера Ірен Роздобудько вирізняється інтелектуальністю, що на лінгвальному рівні виявляється

насамперед в ретельному доборі й багатстві лексичних одиниць, мовних засобів виразності й розмаїтті використаних синтаксичних конструкцій (через обсяг статті на цьому аспекті ми не акцентували увагу), новаторством, котре виявляється у формі, та водночас вірністю традиційним канонам жанру, як щасливий фінал. Підсумовуючи, зауважимо, що своїм романом письменниця ніби запрошує читача: думаймо разом, будьмо чесними з собою, цінуймо життя й один одного.

Перспективи подальших студій вбачаємо в дослідженні особливостей ідіостилю Ірен Роздобудько на матеріалі інших її творів (зокрема для дітей), а також у продовженні дослідження мововіту сучасного українського «жіночого роману».

Література

1. **Гайдученко Г.** Порівняння як мовно-образний засіб творів Ірен Роздобудько. *Науковий вісник ХДУ. Серія «Лінгвістика»*: зб. наук. пр. Вип. 17. Херсон: Вид-во ХДУ. 2013. С. 118 – 120.
2. **Роздобудько І.** Зів'ялі квіти викидають. К., 2017. 288 с.